

„BLAZE VÁM, KDYŽ VÁS BUDOU TUPIT“

Společenství církve má své specifické znaky. Je to výraznější a do sebe uzavřenější prostředí nežli jsou oblasti jako je školství, zdravotnictví nebo sociální oblast. Definuje ho kromě základní hodnoty víry v Boha a Ježíše Krista také silná tradice a zvyky. Vedle toho ještě žijí jednotlivé farnosti, sbory (zejména protestanté, za které mluvím) poměrně bohatým komunitním životem. Jedná se v průměru o skupinu třiceti až dvou set lidí, kteří se osobně znají. Znají se navzájem rodiny, děti, mládež, jednotlivci, někteří jen od vidění, ale mnozí i jako přátelé. Pravidelně se setkávají v neděli na bohoslužbách nebo i v týdnu při nejrůznějších akcích, při výletech a rodinných pobytech. Farář/ka (dále jen farář) stojí ve středu a společně s týmem staršovstva (volené představenstvo) vede sbor. Je na něj vidět téměř ze všech stran. Fara s rodinou faráře bývá otevřena všem členům sboru i cizím lidem, kteří u faráře hledají informace, pastorační rozhovor, radu nebo pomoc (farníci i cizí lidé, kteří se chtějí nechat pokřtít, snoubenci, pozůstalí, úředníci městské správy, bezdomovci, lidé v nouzi). Úzus je, nikoho neodmítnout. Někteří faráři přijímají hosty v době úředních hodin, ale většinou kdykoli i večer nebo ve svátek (třeba na štědrý den). Často nejen v kanceláři, ale i ve svém obývacím pokoji. Faráři bývají zaangažováni téměř do všech konfliktních situací, které se ve sboru vyskytnou. Stává se, že se nakonec sami objeví v roli viníka. Na jedné straně jsou nekriticky milováni a na druhé jsou považováni za příčinu všeho neúspěchu ve sborovém životě.

Svým způsobem to platí pro vedoucí pracovníky obecně. Avšak v církvi se do vztahu k "vedoucímu" mísí představa o speciálním postavení a úkolu, kterým je vázán v ordinačním slibu (ve svěcení). Farář i se svou rodinou má být svým etickým chováním vzorem pro ostatní. Stojí v zorném úhlu všech členů sboru a je podroben jejich kritice. Existuje obecná představa, že farář musí všechno snášet, má žít skromně, nesmí se rozvádět, ve sporu má ustoupit, nemá se hněvat, je vždy připraven pomoci, chodí na pastorační návštěvy do rodin a další jiné "samozřejmé" požadavky podle místních tradic a zvyků. Často jde také o osobní přesvědčení faráře, který pak pod svým údělem klesá. Opakem tohoto postoje je (dnes už méně často), že farář má vždy pravdu a všechno prosadí.

Z řečeného je zřejmé, že není divu, když faráři trpí komplexem vyhoření anebo mají jiné problémy z nezvládnutí svého postavení a potřebují supervizi podobně jako pomáhající profese.

V církvi, kam je naše supervize směřována, má etika přes všechny důrazy na morálku dost rozostřené hranice. Co je v některém sboru samozřejmostí, jinde je považováno za hřích, za porušení křesťanských zásad. Souvisí to s vnitřním pohledem osobní víry, s různými teologickými směry a výklady biblických textů a pak se silou církevní tradice. Z tohoto pohledu má nějaká jednotná etika v církvi (případně etický kodex) dost křehkou pozici. Křesťané mají sklon Bibli, Zákon s Desaterem vidět jako jasná pravidla, přes které vlak nejede, ale současně vytrhávat jednotlivé výroky ze souvislostí a tak ve skutečnosti vytvářet pravidla podle vlastního výběru. A to z Ježíšových výroků třeba z kázání na hoře: "Blaze vám, když vás budou tupit"; "Kdo tě udeří do pravé tváře, nastav mu i druhou". Nebo z doporučení apoštola Pavla, že ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům, že ženy mají ve shromáždění mlčet, že otroci mají ve všem poslouchat své pány a podobně i z jiných částí Bible.

Je docela běžné nebo možná bývalo, že klient - farník přijde a svěřuje se se svými problémy nejen faráři, ale současně i jeho manželce nebo předpokládá, že manžel, manželka faráře celý jeho příběh zná. Ale popravdě, bývá to docela často, že partnerka je první na řadě, komu se farář svěří, když potřebuje o některé kauze hovořit. Partnerka také většinou ví, co se ve sboru děje, protože se zúčastňuje téměř všech sborových aktivit.

Víme, že etika různých společenství se liší. Ale je možno řešit problémy buď legalisticky, antinomisticky nebo situačně. V křesťanském prostředí se setkáváme nejčastěji s legalismem, v

nejjednodušší formě postaveným na Desateru přikázání. Na prvním místě je Bible s Desaterem a její požadavky (nebo představy o požadavcích) a až na nějakém dalším, nevím přesně kterém místě, jsou otázky etického jednání jako takového.

Supervizor se musí ptát, jak patří do etiky vztahů uvnitř církve osobní práva faráře, jeho právo na soukromí, na spravedlivé zacházení. Farář, který přijde k supervizi většinou nepomáhá v otázce jak jednat s kurátorem (laickým představitelem sboru), který na něj kladé nepřiměřené požadavky argument, že i farář má právo na odpočinek, na soukromí, na "spravedlivé zacházení". Nebo v otázce jak s manžely, které oddával a nyní se chtějí rozvést, nepomáhá argument, že rozvádět se je normální. Podobně je to s nevěrou, spory o majetek, interrupcí, homosexualitou nebo euthanazií.

Samostatnou otázkou je mlčenlivost supervidovaného faráře vůči svým farníkům, členům starovstva a sboru. Farář je církevním zřízením vázán mlčenlivostí ve věcech mu důvěrně sdělených. Jsou však situace, kdy prospěje věci i samotnému pastorovanému farníkovi, když farář "něco málo" podle svého nejlepšího svědomí a se souhlasem dotyčného "pustí" mezi lidi. Je lépe, když další lidé ve sboru vědí, že XY mají nějaké problémy v manželství, než když mezi lidmi ve sboru běží různé dohady a fámy, protože rodina XY se chová podivně, jeden z manželů přestane chodit na bohoslužby, nemluví spolu a podobně.

Dalším okruhem etických otázek v supervizi farářů napříč denominacemi jsou vztahy ovlivněné přátelstvím a rodinou. Faráři se často navzájem znají, slyšeli už o sobě, případně znají členy sborů, staršovstev a církevních rad osobně či z doslechu. Snadno vznikají pomluvy, přetřásají se intimní problémy jednotlivců. Dokonce fungují i obecně prezentované názory a pomluvy o celých sborech. Malý okruh lidí v jednotlivých církvích ztěžuje akceptaci a využívání supervize.

V ČCE (asi 80 tisíc členů) se většina duchovních zná, rodiny jsou příbuzensky propojené a mnohé kauzy jsou si podobné. Při supervizi se často nelze vyhnout situaci, kdy faráře navzájem váže přátelství a spojuje či rozděluje chápání víry. Legalismus založený na těch nejlepších úmyslech (kam dle mého názoru patří i různé necírkevní etické kodexy) v církvi kolabuje. Ale i tak mám naději, že jde najít spolehlivý modus vivendi supervizní práce pro faráře.

Připojuji se k názoru některých křesťanských myslitelů, že nexistuje etický systém, který by se mohl prohlašovat za křesťanský. V zásadě je to i pohled, který nabízí sám Ježíš, když Zákon shrnuje do Dvojího přikázání lásky: "Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou silou a celou svou myslí a miluj svého bližního jako sám sebe."

Jediným měřítkem křesťanské etiky tedy zůstává láska. Teolog Emil Brunner říká, že základ Božího přikázání je stále stejný, ale jeho obsah se mění podle měnících se okolností. Je třeba víry naděje a bystrosti. Zákon platí jen tehdy, když slouží v konkrétní situaci lásce.

Etika práce supervizorů v církvi musí mít svá konkrétní pravidla. V ČCE se teprve připravují. Neoficiálně se supervizoři/ky řídí etickým kodexem supervize ČISu, ale dominuje situační etika. Je to metoda, nikoli nezávislá etika! Je to společné hledání dobrého. Existuje při tom pouze jediná zásada a tou je láska - aniž budeme vědět, jak její podoba bude vypadat v praxi. A opakem lásky není nenávisť, ale lhostejnost. Situační etik může v každé chvíli rozhodování chybovat. Rozhodnutí je riskantní čin pramenící z odvahy být svobodný. A to přesně odpovídá i cílům supervize jak je shrnul na závěr své přednášky Jan Knop při Supervizní konferenci ČCE v říjnu 2012: "Cesta k moudrosti má tyto komponenty:

- je v pořádku dělat chyby, je v pořádku být bezradný, nejistý, zmatený,
- dívej se na sebe sama se zvědavostí, ne s kritikou
- buď otevřený, poctivý, tj., pravdivý a transparentní."

Názor, že láska je určena pouze jednotlivcům je názor dětský, říká Joseph Fletcher ve své knížce Situační etika. To pak je sentimentalita. Spravedlnost je láska, která řeší problémy. Není rozdíl mezi láskou a spravedlností, láska kontra spravedlnost je ve skutečnosti jen sentimentalita kontra soudnost.

To jsou měřítka, která by mohla církevním supervizorům pomáhat zlepšovat osobní postavení farářů a tím i jejich farníků - klientů. Láska k bližnímu bezpodmínečně obsahuje i lásku k sobě sama. Právě ta bývá pro křesťany, zejména faráře komplikovaná. Bez ní je láska k bližnímu karikaturou. Sebeláska tady je kvůli bližnímu. Láska přece nehledá svůj prospěch. Milovat bližního jako sebe znamená sebe milovat správným způsobem. Søren Kierkegaard říká, že nemůžeme milovat druhé a být k nim poctiví, jestliže nejsme schopni milovat sebe a být k sobě poctiví. Podobně svatý Augustin je přesvědčen, že nemůžeme prokazovat lásku, když ji nejsme schopni přijímat. Fletcher připomíná, že křesťan miluje sebe kvůli druhým. Schopný člověk je lepší než ňouma - lepší pro všechny. A co uděláme, když se bude sebeláska a láska k bližnímu vzájemně křížit? Zájem o sebe musí mít přednost, pokud jím bližnímu poukážeme víc dobra (matka si nasadí kyslíkovou masku dříve než ji nasadí dítěti). Potřebnější je přednější a více osob má přednost před jednotlivcem. Pokud se milujeme kvůli sobě, je to špatně. Milovat Boha a bližního znamená umět sám sebe milovat správným způsobem.

Děkuji za pozornost.

Lýdie Mamulová

supervizorka a koordinátorka supervize kazatelů/ek v Českobratrské církvi evangelické